

אבל, **אבילות דהכא**, של חתן וכלה, כיוון דאקילו רבנן לדחות את שבעת ימי האבלות עד לאחר שבעת ימי המשתה — יש לנו לחשוש דאתי שיבואו לזלזולי ביה.

ומבאר הגמרא: **מאי קולא**, מהי הקולא שמצינו באבלות חתן וכלה, שמחמתה יש לנו לחשוש שיבואו להקל בה, אם נתיר להם לישן יחד?

אילימא, אם נאמר, משום דקתני: **בועל בעילת מצוה** לפני הקבורה, ופורש, ויש בבעילת המצוה קולא בהלכות אבלות.

אין זו קולא באבלות. כי התם, מותר לו לבעול בעודו אונן, **משום דלא חל עליו עדיין מצות אבילותא**.⁽⁴⁾

אי לרבי אליעזר — אין אבלות חלה עליו עד שיצא המת מפתח הבית.

אי לרבי יהושע — אין אבלות חלה עליו עד שיסתם הגולל, שיונח המכסה על ארון המת!

אלא הקולא היא, בכך דקתני: **נוהג שבעת ימי המשתה תחילה**, ורק אחר כך נוהג שבעת ימי אבילות.

אמר ר' ברייתא: **בין כך ובין כך**, בין אם מת אביו של חתן או אמה של כלה, ובין אם

לאו, **לא יבעול בעילת מצוה לא בערב** [בליל] שבת, ולא במוצאי שבת.

והוינן בה: **בשלמא בערב שבת**, אינו בועל משום שעושה בה חבורה, שמוציא דם בביתוק בתוליה, וחייב על הוצאתו על מלאכת "נטילת נשמה", וכפי שיבואר בגמרא להלן.

אלא במוצאי שבת — אמאי, למה לא יבעול?

אמר רבי זירא:

משום חשבונות. כדי שלא יחשב במשך ה-א השבת את הוצאות הסעודה שעתיד הוא לעשות במוצאי שבת, כשיכניסנה לחופה.

אמר ליה אבוי: וחשבונות של מצוה — מי אסירי לחשבם בשבת?

והא רב חסדא ורב המנונא, דאמרי תרוייהו: **חשבונות של מצוה** — מותר לחשבן בשבת!?

וכמו כן אמר רבי אליעזר: **פוסקין הגבאים של קופת הצדקה, צדקה לעניים בשבת!** וחישוב הצדקה המגיעה מהקופה של צדקה לכל עני ועני כרוכה בחשבון, ומותר לעשות חישוב זה בשבת.

יותר מאשר אבלות מדרבנן, שאסור לו לבעול אם חלה עליו האבלות, כמו שמקילים בזמן אנינות בנעילת הסנדל ועטיפת הראש וכפיית המיטה.

אכן, בעילה שאינה בעילת מצוה, אסורה בזמן האנינות, משום שמראה בכך זלזול ואי אכפתיות במיתת קרובו, ולכן אחרי בעילת מצוה

4. כאמור לעיל, אין האנינות חלק מהאבלות, אלא היא רק הנהגה שלפני הקבורה, ולכן אין הבעילה אסורה אז, כמו שאין חובה לנהוג בשעת האנינות בשאר דיני אבלות, ומותר אז לנעול סנדל, ולישן על מיטה מבלי לכפותה, וכדברי התוס' בראש העמוד הקודם שאנו מקילים באנינות דאורייתא שיכול לבעול אז,

אמר ליה אביי: אלא מעתה, לדברי רבי זירא, שיש לחשוש שישכח אדם מחמת טרדת מחשבותיו להכנת הסעודה את עיצומו של יום השבת, ויבוא לשחוט בו —

יום הכפורים שחל להיות בשני בשבת, ועושים סעודה בערב יום הכיפורים, ביום ראשון, גם כן נחשוש שמא יבוא לטעות ולשחוט בטעות בן עוף בשבת, מחמת טרדת מחשבתו להכין את הסעודה שצריך למחרת השבת —

ואם כן, ידחה יום הכיפורים מיום שני ליום שלישי! (1)

ויעשו זאת — כדי שלא יחול ערב יום כיפור ביום ראשון, גזירה שמא ישחוט בן עוף בשבת!

ומתרצת הגמרא: התב, בערב יום הכיפורים, דלנפשיה, לעצמו עושה אדם את הסעודה, — לא טריד במחשבתו, לפי שאינו מקפיד עליה כל כך.

אבל הכא, בסעודת נישואין, דלאחרים הוא מכין אותה — טריד הוא במחשבתו שתהיה כראוי, ומסוגל הוא לשכוח מהשבת, ולבוא לשחוט בה בן עוף לצורך הסעודה.

אי נמי, יש חילוק נוסף בין סעודת נישואין במוצאי שבת, לסעודת ערב יום הכיפורים ביום ראשון.

וכמו כן, אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן: הולכין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות כדי לפקח לבדוק ולדון על עסקי רבים בשבת!

ואמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יוחנן: מפקחין, בודקים ודנים על עניני "פיקוח נפש", בשבת!

ואמר רב שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן: הולכין לטריטיאות, שהם ארמונות המלכים והשליטים, ולקרקייאות, שהם מקומות המשחק שלהם, שם ניתן לפגשם כדי לפקח על עסקי רבים בשבת!

ותנא דבי מנשיא: משדכין על התינוקת כדי ליארם אותם — בשבת.

וכן "משדכין" על התינוק למצוא לו מורה ללמדו ספר, וכדי ללמדו אומנות, היות שגם לימוד אומנות המביאה פרנסה היא מצוה המוטלת על האב, לחנך בה את בנו כדי שיוכל להתפרנס ממנה.

וכיון שמכל הראיות הללו מוכח שאין איסור לעסוק בעניני מצוה בשבת, חוזרת בה הגמרא מהטעם שאין לשאת אשה במוצאי שבת מחמת חישוב הוצאות הסעודה.

אלא, אמר רבי זירא: לכן לא ישא אדם אשה במוצאי שבת, גזירה שמא מתוך טרדת מחשבתו להכין את הסעודה לנישואיו, הוא ישכח שהיום הוא יום השבת, ויש לחשוש שמא ישחוט בן עוף בשבת, שקל לשוחטו, לצורך הסעודה שבמוצאי שבת.

עיבור חודש אלול. ולעשות את ראש השנה ביום ראשון במקום בשבת שאז יחול יום הכיפורים ביום שלישי. ואעפ"י שיוותרו בזאת על הכלל שאין ראש השנה חל ביום ראשון.

עליו לפרוש, ואסור לו לבעול שנית לפני הקבורה.

1. ויכולים חכמים לדחות את יום הכיפורים ע"י

הואיל ונאמרה בו ברכה של פריה ורביה לאדם.

ומדייקת הגמרא: טעמא שנבעלת בתולה אור ליום חמישי הוא משום ברכה. אבל משום איקרורי דעתא — לא חיישינן. ומשמע כי מי שאינו מקפיד על ברכה, יכול לבעול גם ביום רביעי.

והוינן בה: אי הכי, שהטעם לבעילת בתולה אור ליום חמישי [ולא ביום רביעי כשנישאת] הוא משום ברכה לדגים שנאמרה ביום חמישי —

אלמנה נמי תיבעל בחמישי, הואיל ונאמרה בו ברכה של פריה ורביה לדגים!

ומשינינן: ברכה של פריה ורביה, שנאמרה ביום ששי לגבי דאדם — עדיפא ליה.

ואי נמי, אלמנה נבעלת בששי ולא בחמישי משום תקנת "שקדו", וכפי שתבאר הברייתא הבאה —

דתניא: מפני מה אמרו אלמנה נשאת בחמישי ונבעלת בששי?

שאם אתה אומר תיבעל בחמישי, למחר, ביום ששי, הרי הוא משכים לאומנתו והולך לו.

לכן, שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל האלמנות, שיהא שמח עמה שלשה ימים, חמישי בשבת וערב שבת ושבת.

ומבאר הגמרא: מאי איכא בין "ברכה" ל"שקדו"?

איכא בינייהו: אדם בטל.

כי התם, בערב יום הכיפורים שחל ביום ראשון — אית ליה רווחא, יש לו רווח זמן לשחוט במוצאי שבת, לפי שהסעודה של ערב יום הכיפורים היא רק למחרת, ביום.

ואילו הכא, כשהוא עושה את סעודת הנישואין במוצאי שבת — לית ליה רווחא, אין לו רווח זמן להכין את הסעודה, כיון שהיא במוצאי שבת, מיד לאחר שיצאה השבת. ולכן רק בה חששו שמא יטעה וישכח מן השבת.

ומוסיפה הגמרא, ואומרת:

השנתא, מעתה, דאתית להכי, שבאנו לומר, כי יש לחוש שמא ישכח מן השבת, ויבוא לשחוט בה, ולכן לא ישא אדם אשה במוצאי שבת —

ערב שבת נמו לא ישא אדם אשה, גזירה שמא ישחוט בן עוף בשבת, אם יחסר לו לסעודתו.

איבעיא להו: אימתי הוא זמן בעילתה של בתולה?

האם בתולה נשאת ברביעי, ונבעלת אפילו ברביעי [ביום, בבית אפל], ולא חיישינן לאיקרורי דעתא עד יום חמישי בבוקר, שאז יכול הוא לטעון טענתו בבית דין.

או דלמא בתולה נשאת ברביעי ונבעלת דוקא באור ליום חמישי, דחיישינן לאיקרורי דעתא אם יקדים את בעילתה ליום רביעי.

תא שמע: דתני בר קפרא: בתולה נשאת ברביעי ונבעלת בחמישי, הואיל ונאמרה בו ברכה של פריה ורביה לדגים.

אלמנה נשאת בחמישי, ונבעלת בששי,

אי נמי, יום טוב שחל להיות בערב שבת, שלא עובדים בו.

מעשה אצבעותיך, ירח וכוכבים אשר כוננת".

וכיון שהביאה הגמרא את דברי בר קפרא באגדה, היא הסמיכה אליהם את דבריו בדרש הכתוב —

מיתבי מהמקרא עצמו, שנאמר בספר תהלים [פרק יט] "השמים מספרים כבוד אל, ומעשה ידיו מגיד הרקיע". ומוכח, שיצירת הרקיע, שהיא חלק ממעשה בראשית, היתה בשתי הידים!?

דרש בר קפרא: גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ.

ומשנין: הכי קאמר הכתוב הזה: מעשה ידיהם של צדיקים, הנקראים מעשה ידיו של הקב"ה — מי מגיד? — הרקיע מגיד! ומאי ניהו מעשה ידיהם של צדיקים? — מטר. שצדיקים מבקשים מהקב"ה שיוריד מטר, והרקיע הוא המעיד על כך לבריות שהצדיקים מתפללים על המטר, ולכן המטר יורד.

דאילו במעשה שמים וארץ — כתיב [ישעיהו מח] "אף ידי יסדה ארץ, וימיני טפחה שמים". ומשמע שעשאן הקב"ה ב"ידו" האחת.

ואילו במעשה ידיהם של צדיקים — כתיב [שמות טו] "מכון לשבתך פעלת ה'. מקדש אדני כוננו ידיך". והיינו, שהמקדש, שהוא מעשה ידיהם של הצדיקים, כוננו אותו [שתי] "ידיו" של הקב"ה.

עוד דרש בר קפרא:

השיב שאל בבלי אחד, ורבי חייא שמו: נאמר בספר תהילים [פרק צה] "ויבשת — ידיו יצרו"! ומשמע שגם מעשה בראשית היה בשתי ידיו של הקב"ה!?

מאי דכתיב: [דברים כג] "ויתד [לחפור בה] תהיה לך על אונך [כלי זינך]"?

אל תקרי "אונך" אלא על אונך.

ומשנין: אמנם הקריאה של הכתוב היא "ידיו", אבל "ידו" בלשון יחיד כתיב, שמשמעותה יד אחת.

ומשל הוא, שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון — יניח אצבעו, שהיא מחודדת כמו ה-ב יתד, באזניו, ויסתום אותם מלשמוע.

ומקשינן הכתיב גם בהמשך הכתוב "יצרו", שמשמעותו לשון רבים!?

והיינו דאמר רבי אלעזר: מפני מה אצבעותיו של אדם דומות ליתדות? ולפני שמביאה הגמרא את המשך דבריו של רבי אלעזר, היא תמהה על שאלתו:

אמר רב נחמן בר יצחק: בידו האחת — יצרו אצבעותיו!

מאי טעמא שאל זאת רבי אלעזר? וכי במה דומות האצבעות ליתדות, עד ששאל רבי אלעזר "מפני מה אצבעותיו של אדם דומות

כדכתיב [תהלים ח] "כי אראה שמיך,